

Richtlijn kunstenaarshonoraria

De richtlijn voor kunstenaarshonoraria is gezamenlijk ontwikkeld met inbreng van organisaties en verenigingen in de beeldende kunst in Nederland. De richtlijn is ontwikkeld op basis van praktijkonderzoek dat de afgelopen twee jaar is uitgevoerd in opdracht van BKNL*. Met de richtlijn trekt het veld samen op om te komen tot een professionelere contract- en onderhandelingspraktijk bij tentoonstellingen zonder verkoopdoel (hierna te noemen tentoonstellingen).

Doel van onderstaande richtlijn is kunstenaars – onder voorwaarden – te belonen voor hun werk ten behoeve van tentoonstellingen en andere presentaties, los van vergoeding voor onkosten. De richtlijn is een handreiking aan zowel kunstenaars als instellingen en musea. Iedereen die werkzaam is binnen de beeldende kunst, als kunstenaar, instelling, opdrachtgever of als deelvertegenwoordiger van de sector, kan gebruik maken van de rekentabel en de checklist die onderdeel uitmaakt van de richtlijn. Hiervoor is een online rekenmodel ontwikkeld.

De onderstaande richtlijn wordt gevolgd volgens het principe 'pas toe of leg uit' en treedt in werking op 1 januari 2017. Het is niet van toepassing op contracten die vóór 1 januari 2017 tot stand zijn gekomen. De effectiviteit van de richtlijn en andere uitvoeringsaspecten worden gemonitord en na een jaar geëvalueerd.

1. Definities

Kunstinstelling: een in Nederland gevestigde publiekstoegankelijke organisatie die hedendaagse beeldende kunst tentoonstelt en het presenteren van beeldende kunst en/of erfgoed zonder verkoopdoel als kernactiviteit heeft.

Kunstenaar: degene die op professionele wijze werk maakt binnen het kader van de beeldende kunsten.

Beeldende kunst: hedendaagse en actuele vormen van verbeelding die door beeldend kunstenaars worden vervaardigd binnen één of meer van de volgende terreinen:

- teken-, schilder- en grafische kunsten,
- beeldhouwkunst, (sociale) sculptuur en installatiekunst,
- conceptuele kunst, performancekunst, artistiek onderzoek,
- niet-traditionele vormen van beeldende kunst,
- fotografie,
- audiovisuele, digitale, geluids- en (nieuwe) mediakunst,
- beeldende kunsttoepassingen,
- kunst in de openbare ruimte.

Contractanten: de kunstinstelling en de kunstenaar die een overeenkomst sluiten over werkzaamheden van de kunstenaar in het kader van een tentoonstelling.

Kunstenaarshonorarium: de vergoeding voor tussen contractanten overeengekomen werkzaamheden in het kader van een tentoonstelling, los van een (on)kostenvergoeding.

Nieuw werk: werk dat in opdracht of op verzoek van de kunstinstelling door de kunstenaar is ontwikkeld en/of door de curator geselecteerd werk van de kunstenaar dat nog niet eerder in een publiek toegankelijke tentoonstelling is gepresenteerd.

Bestaand werk: werk dat geen aanpassingen behoeft en dat al eerder op een publiek toegankelijke tentoonstelling is gepresenteerd.

Aanpassing bestaand werk: werk dat niet binnen de categorieën nieuw werk of bestaand werk valt. Het kan bijvoorbeeld gaan om bestaand werk dat opnieuw moet worden uitgevoerd of om werkzaamheden voor de aanpassing van een installatie naar de grootte van de tentoonstellingsruimte.

Werkzaamheden: een breed scala aan activiteiten, los van de vervaardiging van een kunstwerk, die betrekking hebben op de organisatie van een evenement of tentoonstelling, inclusief een eventueel gastcuratorschap.

Solotentoonstelling: een tentoonstelling met werken van één kunstenaar.

Duotentoonstelling: een tentoonstelling met werken van twee kunstenaars die zich gezamenlijk presenteren.

Groepstentoonstelling: een tentoonstelling met werken van twee of meer kunstenaars.

2. Beloningen

Algemeen

Voor het kunstenaarshonorarium worden beloningen voor vier deelprestaties onderscheiden:

- (i) het vervaardigen van nieuw werk en/of aanpassing van bestaand werk (arbeid),
- (ii) werkzaamheden (arbeid) in het verlengde van het vervaardigen van werk voor een tentoonstelling,
- (iii) werkzaamheden voor een evenement of tentoonstelling (arbeid),
- (iv) het leveren van werk in eigendom van de kunstenaar voor een tentoonstelling (gebruik).

Genormeerde beloningsbedragen

De genormeerde beloningsbedragen zijn minimumbedragen, ontleend aan voorstudie verricht door SiRM / PPCM in opdracht van BKNL*. Vanuit deze bedragen kan boven het minimum worden onderhandeld. De vergoedingsbedragen zijn in een tabel opgenomen in Bijlage 1.

De genormeerde beloningsbedragen voor deelprestatie (i), (ii) en (iv) zijn gebaseerd op het wettelijk minimumloon op 1 juli 2016 en daarmee bepalend voor het jaar 2017. De bedragen worden jaarlijks geïndexeerd op basis van de ontwikkeling van het wettelijk minimumloon tussen 1 juli van het lopende jaar en 1 juli van het voorafgaande jaar.

De genoemde bedragen in bijlage 1 zijn exclusief btw in het geval er sprake is van levering waarover btw verschuldigd is. De minimumbedragen gelden als richtlijn voor kunstinstellingen met een jaarlijkse omzet tot 500.000. Musea en presentatie-instellingen met een omzet van 500.000 euro en meer worden geacht om de beloningsbedragen naar redelijkheid en in onderlinge overeenstemming met de kunstenaars te verhogen. Daarbij geldt het principe 'pas toe of leg uit'.

Voor deelprestaties (i), (ii) en (iv) geldt als richtlijn een beloningssystematiek met genormeerde en gestandaardiseerde minimumbedragen per kunstenaar en per tentoonstelling, ten behoeve van tentoonstellingen en andere presentaties zonder verkoopdoel, los van vergoeding voor onkosten.

Bij tentoonstellingen met combinaties van 'nieuw werk', 'bestaand werk' of 'aangepast bestaand werk' is de categorie met de hoogste beloning leidend voor de bepaling van de minimumbedragen aan de kunstenaar.

Voor deelprestatie (iii) geldt een variabele beloning die overeenkomt met het salaris (inclusief vakantiegeld en opslag voor werkgeverslasten) van een medewerker in dienst van de kunstinstelling met vergelijkbare taken.

Productievergoeding

Voor deelprestatie (i) en (ii) geldt een genormeerde vaste productievergoeding per tentoonstelling.

Gebruiksvergoeding

Voor deelprestatie (iv) geldt een genormeerde maandelijkse gebruiksvergoeding. De gebruiksvergoeding wordt verstrekt voor minimaal 1 maand en maximaal 12 maanden.

Duo- en groepstentoonstellingen

De productievergoeding en de gebruiksvergoeding voor duo- en groepstentoonstellingen worden afgeleid van de beloningen voor solotentoonstellingen.

3. Ingroeitraject

Het streven is dat uiterlijk 2020 de beloningen aan kunstenaars op het vereiste minimumniveau zijn. In 2017 wordt een ingroeipercantage van minimaal 50 procent van de normvergoeding uit de richtlijn gehanteerd. Eind 2017 zal dit worden aangepast op basis van monitoring van de richtlijn.

4. Pas toe of leg uit

Binnen de richtlijn geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Dat betekent: de richtlijn wordt toegepast of bij een eventuele afwijking met redenen omkleed.

5. Checklist

Ten behoeve van het toepassen van de richtlijn fungeert een checklist in Bijlage 2 als handreiking en leidraad bij de contractbesprekingen.

6. Monitoring

De gekozen normatieve grondslagen, de effectiviteit van de richtlijn en de uitvoeringsaspecten gedurende het invoeringstraject wordt een jaar na afloop van de experimenteerregeling geëvalueerd. Elementen die daarbij aan de orde komen zijn: de vraag hoe de richtlijn en de checklist worden toegepast, wat de financiële gevolgen zijn voor de instellingen, de effecten op het aantal tentoonstellingen, de in het vooronderzoek gekozen normatieve grondslagen; de in het convenant gekozen definities en het ingroeipercentage.

* Beeldende Kunst Nederland (BKNL) is een informeel overleg van organisaties die opkomen voor het belang van beeldend kunstenaars, musea, presentatie-instellingen en galleries in Nederland. Bij BKNL zijn aangesloten Platform BK, Museumvereniging, FNV Kiem, Kunsten '92, de Beroepsvereniging van Beeldend Kunstenaars (BBK), de Nederlandse Galerie Associatie (NGA) en de belangenvereniging voor presentatie-instellingen De Zaak Nu. Het Mondriaan Fonds faciliteert en coördineert BKNL.

Bijlage 1: Minimumbeloningen kunstenaarshonorarium bij musea en presentatie-instellingen met een omzet tot 500.000 euro (prijspeil 2017)

<i>Minimumbedrag excl. btw per kunstenaar per tentoonstelling (in euro's)</i>			Vaste productie- vergoeding		Periodieke Gebruiks- vergoeding (bedrag per maand)
			Deelprestatie 1 en 2 samen		Deelprestatie 4
Solo	Nieuw werk		6.500		500
	Aanpassing bestaand werk		2.500		500
	Bestaand werk		500		500
Duo	Nieuw werk		3.606		277
	Aanpassing bestaand werk		1.387		277
	Bestaand werk		277		277
Groep van 3 kunstenaars	Nieuw werk		2.555		197
	Aanpassing bestaand werk		983		197
	Bestaand werk		197		197
Groep van 4 kunstenaars	Nieuw werk		2.001		154
	Aanpassing bestaand werk		769		154
	Bestaand werk		154		154
Groep van 5 kunstenaars	Nieuw werk		1.655		127
	Aanpassing bestaand werk		637		127
	Bestaand werk		127		127
Groep van 6 kunstenaars	Nieuw werk		1.417		109

	Aanpassing bestaand werk		545		109
	Bestaand werk		109		109
Groep van 7 kunstenaars of meer	Nieuw werk		1.300		100
	Aanpassing bestaand werk		500		100
	Bestaand werk		100		100

Bijlage 2: Checklist voor kunstenaars, musea en presentatie-instellingen bij de contractbesprekingen

De onderstaande lijst fungeert als handreiking of leidraad bij de contractbesprekingen. Het beoogt niet volledig te zijn, maar kan naar gelang de praktijksituatie worden uitgebreid of ingekort.

Algemeen:

- Ga uit van fair practice, goed opdrachtgeverschap en goed opdrachtnemerschap.
- Vanuit de bedragen in de richtlijn kan worden onderhandeld. Musea en presentatie-instellingen met een omzet van 500.000 euro en meer worden geacht naar redelijkheid en in onderlinge overeenstemming de bedragen te verhogen.
- Start bij de contractbesprekingen met afspraken over het honorarium. Daarmee wordt voorkomen dat het honorarium een sluitpost is.
- Maak vooraf afspraken over de zorgplicht, aansprakelijkheid en de verzekeringen.
- Maak bij de contractbesprekingen heldere startafspraken en benoem formele momenten om de afspraken gedurende het proces waar nodig aan te passen. Formaliseer de afspraken schriftelijk, mede op basis van een modelcontract.
- Bespreek vooraf of er sprake is van aankoop van kunstwerken na afloop van de tentoonstelling door de exposerende kunstinstelling. Daarbij dienen eventuele koopopties en koopvoorwaarden expliciet te worden vastgelegd.
- Bespreek vooraf een mogelijke regeling bij verkoop van werk aan derden, waarvoor de kunstinstelling een productievergoeding heeft verstrekt.
- Faseer het proces in bijvoorbeeld de volgende fasen:
 - de fase van het schetsontwerp;
 - de fase van het definitief ontwerp;
 - de fase van uitvoering;
 - oplevering;
 - een eventuele overdracht van eigendom.
- Benoem de factureringsmomenten per fase, het percentage dat per moment kan worden gefactureerd.
- Benoem btw-plicht en het toepasselijke btw-tarief.
- Hanteer een betalingstermijn van maximaal één maand.
- Kunstenaar en kunstinstelling dienen samen de mogelijkheid van externe financiering te bekijken.
- Maak vooraf duidelijke afspraken of het werk past in de categorie 'nieuw werk', 'aanpassing van bestaand werk' of 'bestaand werk'.
- Bedenk vooraf wat na de tentoonstelling gaat gebeuren, wat de rechten en plichten zijn van de kunstinstelling en van de kunstenaar.

- Overweeg als kunstenaar om een zakelijk adviseur in te schakelen en vraag eventueel juridisch advies.
- Ben je als kunstenaar aangesloten bij Pictoright voor het beheer van je individuele auteursrecht? Zo niet, overweeg dit dan te doen, dat scheelt veel traceerwerk, telefoontjes en onderhandelen. Als kunstenaar ben je er dan van verzekerd dat je werk alleen wordt gepubliceerd met jouw toestemming en tegen een redelijke vergoeding op basis van collectieve beheersafspraken.

Aspecten van beloning (als aanvulling op de richtlijn)

Maak vooraf een begroting/offerte van:

- productie- en materiaalkosten;
- urenbegroting, het proces van rekening en verantwoording van in rekening te brengen arbeidsuren;
- betaling van voorschotten;
- reiskosten, overige onkosten en per diem.

Maak tevens gezamenlijke afspraken over:

- het offertetraject en het besluitvormingstraject;
- of er bij de tentoonstelling sprake is van nieuw werk of aanpassing van bestaand werk in opdracht of op verzoek van de kunstinstelling of van bestaand werk;
- eventuele co-productiewerkzaamheden voor het evenement of tentoonstelling (deelprestatie 3), waarvoor een vergoeding geldt die overeenkomt met het salaris van een medewerker met vergelijkbare taken in dienst van de kunstinstelling (inclusief vakantiegeld en een opslag van 30% voor de werkgeverslasten);
- eventuele aanvullende werkzaamheden buiten de deelprestaties 1 tot en met 4 (meer/minder werk) kunnen alleen in overleg en tegen reeds overeengekomen tarief danwel anders indien partijen daartoe beslissen en tegen een op het minimuminkomen gebaseerde dagvergoeding van ten minste € 100, exclusief btw ;
- promotionele ondersteuning door de kunstenaar en aanwezigheid van de kunstenaar bij evenementen rondom de tentoonstelling zoals een lezing voor een vriendenvereniging of voor sponsors;
- beveiliging, conditionering van werk, bescherming tegen verlies, diefstal of schade;
- transportkosten;
- niet-financiële vergoedingen zoals media/pr aandacht via de kunstinstelling en de beschikbaarheid van de kunstenaar voor persgesprekken;
- de mogelijke ter beschikking stelling van presentexemplaren van publicaties en entreebewijzen;
- productie en vervaardiging van promotiemateriaal en catalogus;
- technische ondersteuning hetzij via de kunstenaar hetzij via de kunstinstelling;
- inschakeling van derden en hulppersoneel;

- gebruik van gegevens en informatie, en vertrouwelijkheid van gegevens;
- omgang met onduidelijkheden en geschillen.

Leeswijzer Richtlijn kunstenaarshonoraria

De richtlijn voor kunstenaarshonoraria is gezamenlijk ontwikkeld met inbreng van organisaties en verenigingen in de beeldende kunst in Nederland. Met de richtlijn trekt het veld samen op om te komen tot een professionelere contractpraktijk bij tentoonstellingen zonder verkoopdoel. Deelnemers tonen maatschappelijk ondernemerschap en geven gehoor aan de roep van onder meer de Sociaal Economische Raad en de Raad voor Cultuur voor het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van kunstenaars. De richtlijn is ontwikkeld op basis van praktijkonderzoek dat de afgelopen twee jaar is uitgevoerd in opdracht van BKNL*, dat wordt gefaciliteerd door het Mondriaan Fonds, het publieke stimuleringsfonds voor beeldende kunst en erfgoed. De invoering van de richtlijn wordt ondersteund middels een experimenteerreglement van het fonds, waarvoor het Ministerie van OCW een budget ter beschikking heeft gesteld. De richtlijn volgt het principe 'pas toe en leg uit' en treedt vanaf 1 januari 2017 in werking. De effectiviteit van de richtlijn en andere uitvoeringsaspecten worden gemonitord en na een jaar geëvalueerd.

Voor wie is de richtlijn?

De richtlijn is een handreiking aan zowel kunstenaars als instellingen en musea. Iedereen die werkzaam is binnen de beeldende kunst, als kunstenaar, instelling, opdrachtgever of als deelvertegenwoordiger van de sector, kan gebruik maken van de rekentabel en de checklist die onderdeel uitmaakt van de richtlijn. Hiervoor wordt een online rekenmodel ontwikkeld.

Welke organisaties onderschrijven de richtlijn?

De richtlijn wordt breed gedragen en middels een 'convenant' onderschreven door verschillende organisaties en verenigingen, waarvan de leden op dagelijkse basis te maken hebben met het honorariumvraagstuk. Dit convenant is ondertekend door de belangenbehartigers namens de beeldend kunstenaars in Nederland; Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars, Kunstenbond FNV en Vereniging Platform Beeldende Kunst, door de belangenbehartiger namens de presentatie-instellingen, De Zaak Nu, en door Nederlandse kunstmusea, waaronder het Van Abbemuseum Eindhoven, Bonnefantenmuseum Maastricht, Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem, Dordrechts Museum, Rijksmuseum Twenthe, TwentseWelle, Schunck Heerlen, Museum Arnhem, Museum Het Valkhof Nijmegen, Fries Museum en Keramiekmuseum Princessehof Leeuwarden.

Wat betekent dit convenant concreet?

Door het convenant te ondertekenen, bekrachtigen de bovengenoemde organisaties dat zij samen een gefundeerde richtlijn voor kunstenaarshonoraria zijn overeengekomen, die als basis ingezet kan worden bij de onderhandeling tussen kunstenaar en kunstinstituut bij presentaties zonder verkoopdoel. Het betekent ook dat zij de richtlijn zelf toepassen en/of uit te dragen in hun achterban.

Wat staat er in de richtlijn?

In de richtlijn worden de variabelen beschreven die van invloed zijn op de bepaling van de hoogte van het kunstenaarshonorarium *per kunstenaar en per tentoonstelling*, bekeken per situatie: denk aan de duur van een presentatie, het aantal deelnemende kunstenaars, of er nieuw of bestaand werk wordt getoond et cetera. Deze variabelen zijn samengevoegd in een rekentabel, die houvast biedt bij de onderhandeling tussen kunstenaar en kunstinstelling bij presentaties zonder verkoopdoel. Er komt een online rekenmodel beschikbaar die voor iedere situatie het bodembedrag uitrekent van waaruit naar redelijkheid omhoog onderhandeld kan worden, en er is een checklist met onderwerpen die tijdens een onderhandeling over het honorarium besproken kunnen worden. Binnen de richtlijn geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Dat betekent: de richtlijn wordt toegepast of bij een eventuele afwijking met redenen omkleed.

Wanneer gaat de richtlijn van start?

De richtlijn wordt vanaf 1 januari 2017 ingevoerd en na een jaar geëvalueerd.

Om de implementatie van de richtlijn soepel en geleidelijk te laten verlopen, is er een ingroeitraject ingevoerd, startend bij ten minste 50% van de minimumbedragen in 2017.

Dat betekent dat instellingen die zich committeren aan de richtlijn - met inachtneming van het principe 'pas toe of leg uit' - in ieder geval aan 50% van de minimumbedragen moeten voldoen. Het streven is dat uiterlijk 2020 de beloningen aan kunstenaars op het vereiste minimumniveau zijn.

Experimenteerreglement

Het Mondriaan Fonds initieert vanaf 1 januari 2017 een experimenteerreglement om de uitvoering van de richtlijn te stimuleren: wie de in de richtlijn genoemde honoraria voor ten minste 50% betaalt, komt in aanmerking voor een extra financiële stimulans. Bij een hoger percentage wordt een hogere bijdrage gegeven: bij 50% is de bijdrage 30%, bij 70% is die 40% en bij 100% van de normbedragen kan men 50% van het overeengekomen honorarium vergoed krijgen. Meer informatie over het experimenteerreglement en de aanvraagprocedure is beschikbaar via www.mondriaanfonds.nl.

Zijn er voorbeelden?

Behalve een rekenmodel en een checklist met belangrijke onderwerpen die tijdens de honorariumonderhandelingen kunnen worden aangesneden, wordt de richtlijn begeleid met een lijst met veel gestelde vragen en een aantal rekenvoorbeelden.